

Çocuk terbiyesinde dayak var mıdır?

Tahkik rumuzlu okuyucumuz: “İslâm’da çocuk terbiyesinde dayak var mıdır? Varsa nerelerde, ne zaman ve ne şekilde tatbik edilebilir?”

Kur’ân’a göre çocuk terbiyesinde nelerin olduğunu, hangi metotların uygulanması gerektiğini, eğitimde öğrencilere nasıl davranılması lâzım geldiğini birlikte inceleyelim. Kur’ân’a eğitim ve terbiye gözüyle baktığımızda şu “terbiye metotları” gözümüzden kaçmaz:

1- Yaratılış metodu: Her çocuk İslâm terbiyesinin özünü ve mâyesini doğumdan getirir. “Öyle ise sen hakka yönelerek, kendini Allah’ın insanlara yaratılıştan verdiği dîne ver. Allah’ın yaratılışında değişme yoktur.”(1) buyuran Kur’ân, ruhlar âleminde iken insana ilk terbiyeyi Rabb-i Rahîm’in verdiğini şöyle beyan eder: “Hatırla ki, Rabb’in Âdem oğullarının bellerinden onların soylarını çıkarıp kendi haklarında şahitlik ettirmişti. Onlara, “Ben sizin Rabb’iniz değil miyim?” diye buyurduğu vakit, onlar da: “Evet, Rabb’imizsin. Biz şahit olduk.” demişlerdi.”(2)

Hak dîn, yaratılışı tamamlayan bir unsurdur. İlk terbiyecimiz Rabb’imizdir. Rabb’imiz soru-cevap yoluyla Kendisinin bizim Rabb’imiz olduğunu, yaratılışımız esnasında bize şefkatle öğretmiştir.

2- Hürriyet metodu: “Ben insanları ve cinleri ancak Bana ibâdet etsinler diye yarattım.”(3) Buyuran Yüce Mevlâ’mız, “Doğrusu Biz ona gerçek yolu gösterdik. İster şükreden olsun, ister nankör eden.”(4) âyetiyle insanı kendi irâdesiyle baş başa bırakmış, terbiye için hürriyet ortamının daha verimli bir zemin oluşturduğunu vurgulamıştır.

3- Temsil ve deney metodu: Eğitimde verilmek istenen bilgiyi kavrama açısından temsil ve deneyin yeri büyüktür. Kur’ân’da, insanların öldükten sonra diriltileceğinden emin olmak isteyen Hazret-i İbrâhim’e Cenâb-ı Hakk’ın, temsil ile ve deneyle cevap verdiğini görürüz: “İbrâhim: “Ey Rabb’im!” demişti. “Ölüleri nasıl dirilttiğini bana göster.” Rabb’in de: “Yoksa inanmadın mı?” buyurdu. İbrâhim: “Elbette îmân ettim. Lâkin isterim ki, gözüm de görsün, ve kalbim tatmin olsun.” Dedi. Allah ona buyurdu ki: “Dört tane kuş al. Onları tanı ve kendine iyice alıştır. Sonra onları kesip etlerini birbirine iyice karıştır. Sonra da her bir dağın tepesine o karışmış etlerden bir parça koy. Sonra onları çağır. Bak; hepsi nasıl koşarak sana

gelecekler. İşte, Allah her dilediğini yapmaya kâdirdir. Ve O'nun her işi hikmet iledir.”(5)

4- İknâ metodu: Kur'ân, akıllarda hiçbir soru bırakmamak için, eğitimde emrin ve yasaklamanın hikmetini de söylemeyi önerir. Örtünmeyi emreden Kur'ân, örtünün neden gerekli olduğunu şöyle açıklar: “Hanımlarına, kızlarına ve mü'minlerin hanımlarına söyle, evlerinden çıktıklarında dış örtülerini üzerlerine alsınlar. Bu; onların hür ve iffetli hanımlar olarak tanınmaları ve eziyete uğramamaları için daha uygundur.”(6) Bir diğer âyette Kur'ân, iknâ ile ilgili eğitimin vaz geçilmez iki prensibini şöyle vurgular: “Rabb'inin yoluna hikmetle ve güzel öğütlerle çağır! Ve onlarla en güzel şekilde mücadele et.”(7)

5-Örnek olma metodu: Anne, baba ve eğitimci çocuğa örnek olmalıdır. Kur'ân mü'minlere öğüt verirken, onlara bu öğütleri en güzel uygulayan kişiyi de gösterir ve O'na (asm) uymaya davet eder: “And olsun ki, Allah'ın rahmetini ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çokça zikredenler için Allah'ın Resûlünde güzel bir örnek vardır.”(8) Bir diğer âyette: “And olsun ki, İbrâhim ile ona tabi olanlarda, sizin için ve Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı ümit edenler için güzel bir örnek vardır.”(9)

6- Samîmiyet metodu: Sözün tesir etmesi ve eğitimcinin söylediklerine kulak verilmesi için, eğitimcinin (veya anne ve babanın) sözü ile özünün bir olması önemlidir. Kur'ân, şöyle buyurur: “Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyi söylemeniz, Allah katında pek büyük bir gazap sebebidir.”(10)

7-Yer değiştirme metodu: Suç işleyenin yerini değiştirmek, onun için bir tembih ve uyarı hükmünü taşır. Cennette günah işleyen Hz. Âdem (as) dünyaya indirilir. “Âdem'e dedik ki: ‘Ey Âdem, sen ve eşin Cennete yerleşin, ikiniz de dilediğiniz yerden bol bol yiyin, fakat şu ağaca yaklaşmayın, yoksa kendinize yazık etmiş olursunuz. Bunun üzerine şeytan onların ayaklarını kaydırды, Cennet nimetlerinden mahrum kalmalarına sebep oldu. Biz de: ‘Birbirinize düşman olarak yeryüzüne inin, orada belirli bir vakte kadar sizin için bir karar yeri ve bir nasip vardır’ dedik.”11

8-Yasaklama metodu: Suç işleyen kimseyi geçici olarak bazı nimetlerden mahrum bırakmak, aklının başına gelmesine vesîle olur. “Gerçekten biz, Firavun sülâlesini, senelerce kıtlık ve gelir noksanlığı içinde tutup kıvrandırdık ki, düşünüp ibret alsınlar.12

9-Azarlama Metodu: Gerektiğinde azarlama ve kınama suçtan vazgeçirmek için tesirlidir. “Musa, öfkeli ve üzüntülü olarak kavmine döndüğünde şöyle dedi: ‘Arkamdan ne kötü işler yaptınız! Rabb'inizin emriyle dönüşümü beklemeden acele mi ettiniz?’ Elindeki Tevrat levhalarını bıraktı ve kardeşi Harun'u başından tutarak

kendine doğru çekmeye başladı. Harun, 'Ey anamın oğlu!' dedi, 'İnan ki, bu kavim beni güçsüz buldu, az daha beni öldürüyorlardı, sen de bana böyle yaparak düşmanları sevindirme ve beni bu zalim kavimle bir tutma.'"13

10-İyilik yapma metodu: Karşı tarafı işlediği suçtan pişman etmenin en kestirme yolu, dövmek veya dayak atmak değil; Kur'ân'a göre, iyiliğin en güzelini yapmaktır. "Hem iyilik de bir değildir, kötülük de. Kötülüğe iyiliğin en güzeliyle karşılık ver. Bir de bakarsın, aranızda düşmanlık bulunan kişi, samimi bir dost oluvermiştir."14

11-Affetme metodu: Affetmek zannedildiği gibi suça cesâret vermez, itirafı, pişmanlığı ve tövbeyi temin eder. Kur'ân şöyle buyurur: "Sen yine de affa sarıl, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir."15 "Kötülüğün cezası da denk bir cezâdır. Fakat her kim affedip ıslah ederse onun da mükâfatı Allah'a aittir."16

12- Mükâfât verme: Kötülöklere karşı uyarılırken, iyilikler mümkün mertebe ödüllendirilmelidir. Kullarının günahlardan uzak olmamalarına rağmen, Cenâb-ı Hak mükâfâtın en güzelini şöyle müjdeler: "Kim iyilik getirirse, ona getirdiğinin on katı sevap vardır. Kim kötülük getirirse, sadece onun dengiyle cezalandırılır; onlar haksızlığa uğratılmazlar."17 "Kuşkusuz takva sahipleri gölgeler altında ve pınar başlarındadırlar. Canlarının çektiğinden türlü meyveler arasındadırlar. Onlara: 'Yaptıklarınıza karşılık afiyetle yiyin, için' denir. İşte biz güzel amel işleyenleri böyle mükâfatlandırırız."18

13- Sevgi metodu: Sevgi ve şefkat çocuğu yüreğinden teslim alır, edep ve terbiyeyi kalbine perçinler. Kur'ân şöyle buyurur: "Sen o zaman, sırf Allah'ın rahmetiyle onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi."19

Kur'ân'ın "iyilikle terbiye" metodunu ilk yaşayan, ilk örnek olan ve en kâmil biçimde ilk gösteren Peygamber Efendimiz'dir (asm).

*"Bir bedevî mescide bevl etmişti. Oradakiler bağırıştılar. Resûl-i Ekrem (asm): "Bırakın. Bevlinin üzerine bir kova su dökün. Siz güçlük çıkarmak için değil, kolaylaştırmak için gönderildiniz" buyurdu.20

*"Bir çocuk Peygamber Efendimizin (asm) üzerine işemişti. Peygamber Efendimiz (asm) hiç kızmadan bir miktar su aldı ve orayı yıkadı."21

*"Resûl-i Ekrem (asm) kız torunu Ümâme'yi sırtında taşıyarak namaz kılar, rükûya ve secdeye varırken yere bırakır, kalkınca tekrar omuzuna alırdı."22

*Hz. Enes çocukluktan itibaren Peygamber Efendimiz'e (asm) senelerce hizmet etti. Peygamber Efendimiz (asm) bir defa olsun Enes'in ne yaptığına niçin yaptın, ne de yapmadığına niçin yapmadın demedi.23

Demek; İslâm'da çocuk terbiyesinde dayak yoktur.

Dipnot:

- (1)Rûm Sûresi, 30/30;
- (2)A'râf Sûresi, 7/172;
- (3)Zâriyât Sûresi, 51/56;
- (4)İnsan Sûresi, 76/3;
- (5) Bakara Sûresi, 2/260;
- (6)Ahzâb Sûresi, 33/59;
- (7)Nahl Sûresi, 16/125;
- (8)Ahzab Sûresi, 33/21;
- (9)Mümtehine Sûresi, 60/6;
- (10)Saf Sûresi, 61/2,31
- 11- Bakara Sûresi,
12/35, 36; 2-A'râf Sûresi, 7/130;
- 13-A'râf Sûresi, 7/150;
- 14-Fussilet Sûresi, 41/34;
- 15-A'râf Sûresi, 7/199;
- 16-Şûrâ Sûresi, 42/40;
- 17-En'am Sûresi, 6/160;
- 18-Murselât Sûresi, 77/41-44;
- 19-Âl-i İmrân Sûresi, 3/159;
- 20-Buhârî, Vudû, 165;
- 21-Buhârî, Vudû, 166;
- 22-Buhârî, Salât, 313;
- 23-Ebû Dâvud, Edep, 4773; 1